

Nyhetsfeeden på plattformer som Facebook og Instagram og i treffet på våre Google-søk er tilpasset vår historikk. Lettvint for oss, men også et «boble-problem»: Vi støter kun på informasjon basert på de kanalene vi allerede forholder oss til. Vi forsterker da våre allerede eksisterende meninger, uavhengig av om de stemmer overens med verden eller ikke.

En annen utfordring er knyttet til tillit. Kan vi være trygge på at virtuelle helseassistenter som for eksempel *MetaOptima* faktisk gjør en medisinsk og helsefaglig forsvarlig jobb? IBMs KI-system *Watson Oncology*, som legger opp et behandlingsforløp for kreftpasienter, ble stoppet ved Rikshospitalet i København fordi systemet foreslo behandlinger som ville drept pasienten (Djursing, 2017).

Mange utfordringer med KI er felles med annen informasjonsteknologi. Kan for eksempel personvernet sikres mot hacking, overvåking og politisk undertrykking? Eller, hvordan skal vi unngå at KI-teknologi skaper eller forsterker sosiale forskjeller? Atter andre utfordringer ligner de vi ellers har i samfunnet, for eksempel utnyttelse av billig og gratis arbeid: Hver gang vi beviser online at vi ikke er en robot, så bidrar vi til treningen av Googles objekt- og ordgjenkjenningssystemer (Malhan, 2020). Eller mer generelt, at våre digitale spor selges videre til tredjeparter. Er det etisk sett riktig at vi skal bidra med gratis arbeid til et multimilliardselskap som Alphabet?

13.6 Teknologibevissthet

Teknologier er ofte pregede av en tosidighet: De kan være samfunnsmessig gunstige, men samtidig være problematiske.

Automatisering og roboter effektiviserer og trygger arbeidsplasser, men truer samtidig jobber. Utvinning av mineraler til batterier og smarttelefoner medfører samtidig store natur- og personalkostnader. Algoritmer og sosiale medier truer demokratiske verdier. Tidligere i kapitlet har vi sett mange eksempler på denne tosidigheten.

Tosidigheten skyldes teknologienes verdiladethet: De har egenskaper som gjør at vi alltid ikke kan kontrollere hvordan de påvirker oss individuelt og samfunnsmessig. Teknologier er dermed ikke verdimessig nøytrale, men heller ikke gode eller dårlige i seg selv. I stedet må vi betrakte teknologi som å inneha potensial for å forme (men ikke bestemme) væremåter og samfunnsstrukturer. Dette utnytter vi for eksempel ved å lage fartsdempere som tvinger bilførere til å overholde fartsgrensen.

Men teknologi kan også forme og befeste væremåter (når vårt psykologiske velvære påvirkes av antall *likes* på sosiale medier) og samfunnsstrukturer (gjennom **sosiotekniske nettverk**) uten vår aktive involvering. Dette må vi være oss bevisste, og en slik **teknologibevissthet** må ligge i bunnen når ny teknologi skal utvikles: både *om* nye teknologier skal utvikles, og *hvordan* de skal utvikles og innføres.

Dette er imidlertid ikke noe som bare påligger politikere, jurister, etikere og andre som regulerer teknologier som allerede er en del av samfunnet. Også teknologiutviklere og -tilbydere har forpliktelser her. I voksende grad forventes det at teknologibedrifter tar **samfunnsansvar**. Det innebærer blant annet at de ikke bare har ansvar for å utvikle et fungerende produkt, men at de også må ta